

Bogu, više nije. I naša se vjernička čitalačka javnost priučila takvu iznošenju podataka suvremene egzegeze.

Knjiga je podijeljena na *uvod* (str. 17–71) u kojem pisac podaje zemljopisne podatke o Izraelu odnosno o Kanaanu, povijesne informacije o Kanaanu i narodima u njem, opis kulturno-religioznog stanja u Kanaanu i pitanje osvajanja zemlje u modernoj historiografiji.

U *prvom* dijelu (str. 75–201) opisuje Jošušino vrijeme, vrijeme osvajanja obećane zemlje. Osvajanje je bilo vrlo složeno pa ga pisac nastoji protumačiti i staviti u vremenski kontekst. U drugom dijelu (str. 205–332) opisuje vrijeme Sudaca. U to doba svako pleme živi samostalnim životom. Nema neke čvršće nacionalne kohezione moći. Plemena su raspršena među kanaanskim narodima. Prijeti im opasnost da izgube svoj identitet. Najveća je opasnost prijetila na religioznom području. Stanovnici Kanaana imali su razvijenu, ali pogansku religiju. Ona je privlačila izraelska plemena. Bilo je to vrijeme ugroženosti.

U *dodatku* pisac izlaže knjigu *Rut* koja boljem poznavanju tog vremena zapravo ništa nova ne pridonosi (str. 334–349).

Pisac je knjigu opskrbio crtežima, što je hvale vrijedno. Knjiga će pomoći svima koji žele opširnije upoznati povijesno razdoblje Izraela u pitanju geografske i kulturno-religijske pozadine Kanaana.

Adalbert REBIĆ

HEINRICH KAHLEFELD (HRSGB), SCHRIFTAUSLEGUNG DIENST DEM GLAUBEN. Radovi H. Friesa, J. Gnilke, H. Hegermanna, H. Kahlefelda i J. Straussa. Knecht Verlag, Frankfurt am Main 1979. Str. 104.

Ova vrijedna knjižica donosi četiri referata koji uglavnom obrađuju problem odnosa crkvenog učiteljstva i znanstvenog tumačenja Biblije. J. Gnilka, u svome referatu *Evangelja i historijski Isus*, tumači problem odnosa historijskog Isusa i Krista prve Crkve. Harald Hegermann u svom radu *Proslavljeni Gospodin u egzegetskim radovima novozavjetnih tekstova* (35–55) iznosi važnost egzegetskog rada za izgradnju i utemeljivanje kršćanske

vjere. Na temelju novozavjetnih tekstova osvjetljuje novozavjetnu kristologiju. Heinrich Fries u svome radu *Crkveno učiteljstvo i egzegetski rad* tumači najprije u čemu se sastoji bit crkvenog učiteljstva i koje su mu granice odnosno kompetencije. Zatim izlaže važnost egzegeze i zadaću egzegete. I tu ukazuje na granice i na obujam obvezatnosti prema crkvenom učiteljstvu (str. 56–90). Joannes Strauss pak u članku *Izlaganje Svetog pisma kao ekumenska zadaća* (91–98) iznosi odnos katoličke egzegeze prema drugim kršćanskim egzegezama. Na kraju knjižice H. Kahlefeld donosi jedan homiletski primjer kako homiletski-pastoralno vjernicima protumačiti, izložiti jedan biblijski tekst. Kao primjer uzeo je Mt 13, 1–23 (str. 99–104).

Ovi su radovi nastali nakon dugogodišnjeg zajedničkog ekumenskog rada dotičnih profesora. Oni su se godinama bavili pitanjem kako i na koji način egzegeza može služiti vjери. Prva su četiri referata više teoretska izlaganja o značenju i važnosti izlaganja Svetog pisma, a zadnji je referat zapravo neke vrste homilija: pisac želi pokazati kako praktično u jednoj propovijedi vjernicima izložiti smisao Svetog pisma.

Ovi radovi unose izvanredno mnogo svjetla u odnose između crkvenog učiteljstva i egzegeze kao znanstvene discipline. Vrlo su kratki i vrlo se lako čitaju.

Adalbert REBIĆ

J. KREMER — O. SEMMELROTH — J. SUDBRACK, NEUES UND ALTES. Zur Orientierung in der augenblicklichen Situation der Kirche. Niz „KIRCHE IM GESPRÄCH“ Herder, Freiburg 1974. Str. 92.

Premda objavljena već prije osam godina, ova je knjižica još uvijek aktualna. Ona nas želi potaknuti na razmišljanje i na dijalog unutar same zajednice, Crkve. Već sam naslov *Novo i staro* govori o potrebi našeg otvaranja, o potrebi dijaloga, o potrebi shvaćanja drugog čovjeka.

U knjižici su tri rada. Prvi predstavlja biblijsko razmišljanje o Mt 13,52 („Zato je svaki književnik koji je postao učenikom kraljevstva nebeskoga nalik na domaćina koji iz svoje

vatikanum odveć evropska i evropeizirajuća.

Predavanja su održali teolozi svjetskog glasa kao Alberigo, Gutierrez, Pottmeyer, Congar, Fransen, Legrand, Lecuyer i drugi. To je jamstvo da se isplati ovaj svezak uzeti u ruke i proučavati ga. Mnogi će naši čitaoci dobiti impulse za svoja ekzeziološka premisslavljanja.

Adalbert REBIĆ

LEONARDO BOFF, WAS KOMMT NACHHER. Das Leben nach dem Tode. Otto Müller Verlag, Salzburg 1982. Str. 187.

Poznati brazilski teolog Leonardo Boff u ovoj je knjizi premislio i utemeljio kršćansku nadu u buduću živu, život poslije života. Iznio je pravo značenje ključnih pojmova kao nebo, pakao, čistilište, sud i tome slično. Svoja je izlaganja temeljio na Svetome pismu u stalnom prisluhu naroda Božjeg (*sensus fidelium*). Tako ozbiljne i teološki tako teške teme Boff razlaže tako laganim stilom i prihvatljivim jezikom, da knjigu može čitati i onaj koji nije teološki naobražen. Knjiga je podijeljena na jedanaest poglavlja.

U 1. poglavlju obrađuje ključne pojmove kao smrt i sud, pakao, čistilište i nebo.

U 2. poglavlju pak smrt kao mjesto istinskog čovjekovog preporoda. O smrti piše kao o dovršenom cilju ljudskog života, kao o prelazu u drugi, vječni život. Dodiruje se dakako i pitanja uskrsnuća tijela i raspravlja o mogućnosti uskrsnuća odmah u trenutku smrti ili na kraju čovječanske povijesti.

U 3. poglavlju obrađuje smrt kao trenutak čovjekove posljednje odluke i suda (smrt kao radikalna kriza). Ističe da sud počinje već u ovozemaljskom životu.

U 4. poglavlju raščlanjuje pitanje čistilišta kao proces dozrijevanja pred licem Božjim. Raspravlja o čistilištu na temelju Biblije.

U 5. poglavlju potom prikazuje nebo kao savršeno i apsolutno dovršenje čovjeka (nebo kao nešto najljudskije, kao mjesto čovjekova identiteta, nebo kao Bog). U tom kontekstu razrađuje biblijske slike o nebu i pokazuje njihovo značenje, u stalnom prisluhu čovjekovih mogućnosti, razumijevanja i shvaćanja.

U 6. poglavlju razrađuje potom pitanje pakla. Pakao je apsolutni čovjekov neuspjeh. Kao u prethodnom tako i u ovom poglavlju obrađuje biblijske slike o paklu i pokazuje njihovo iskonsko značenje.

U 7. poglavlju svoju pažnju posvećuje pitanju Antikrista (tajna zla, Antikrist u NZ, Antikrist na djelu u povijesti čovječanstva).

U 8. poglavlju slika budućnost svijeta, a u devetom pokazuje kako će otprilike izgledati svršetak (katastrofa ili dovršenje).

U 10. poglavlju opisuje kako Bog piše krivim crtama u povijesti i u životu svakog čovjeka. Konačno, u posljednjem poglavlju, piše o pitanju napetosti između *već tu i još nije tu*, o križu, o postupnom ostvarivanju kraljevstva Božjeg itd. Nakon svojih izlaganja (str. 1–127) dodao je tekstove raznih kršćanskih autora iz prošlosti i sadašnjosti o čistilištu, o nebu, o paklu, o općem sudu, o budućnosti svijeta (str. 128–175).

Adalbert REBIĆ

BARTOLOME DE LAS CASAS, KRATKO IZVJEŠĆE O UNIŠTENJU INDIJA. Izdanje: Globus, Zagreb 1982, 185. stranica (preveli: M. Biškup, H. Lasić, I. Mihojević, F. Šanjek i I. Tomljenović; uvod, bilješke i kronološki pregled napisao F. Šanjek).

Knjiga Bartolomea de Las Casasa „*Kratko izvješće...*“ ima neku vezu s našom hrvatskom kulturnom baštinom, budući da je to djelo već davno, godine 1559. vrlo oštro napao naš zemljak Vinko Paletin djelom *O pravu i opravdanosti rata što ga kraljevi Španjolske vode protiv naroda Zapadne Indije*. (On je naime kao vojnik sudjelovao u španjolskim osvajanjima u Americi.) No, dok je Vinko Paletin otišao sa španjolskom vojskom u Ameriku da nemilosrdno osvaja nova područja uz velike žrtve urođeničkog naroda, dotle je Las Casas prosvjedovao protiv takvih, često puta nemilosrdnih osvajanja, osvajanja koja su zapravo bila otimačina zemlje urođeničkom puku. Paletin se suprotstavljao oružjem urođenicima, opravdavajući takav svoj postupak time da će urođeničke privesti (dakako silom) evropskoj uljudbi, kulturi i kršćanstvu. Las Casas napušta poziv konkvistadora, ulazi u redovnički stalež otaca